

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 18 (2020)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.18.27

Krzysztof Koehler

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-5189-2454

O przekładzie i edycji dzieł Quentina Skinnera

(Projekt NPRH5/H22/84/2018 22H 16 0386 84 pt. *Przekład z języka angielskiego i wydanie w języku polskim II i III tomu pracy Q. Skinnera „Visions of Politics” Cambridge UP 2002. Quentin Skinner, *Wizje polityki*, t. 1: *Rozważania o metodzie*; t. 2: *Cnoty renesansowe*, t. 3: *Hobbes i wiedza społeczna*, tłum. Kinga Koehler, redakcja naukowa Krzysztof Koehler, redakcja Anna Matysiak, konsultacja merytoryczna Anna Krzynówek-Arndt, Warszawa 2015; 2020; 2021)*

Potrzeba wydawania klasyki światowej myśli humanistycznej po polsku zdaje się oczywista. Istnienie w języku polskim tych dzieł nie tylko ożywia debatę intelektualną prowadzoną w polszczyźnie, ale też przyczynia się do wzbogacenia polskiego dorobku naukowego. Choćby z tych dwóch powodów, choć to zadanie i niewdzięczne, i żmudne, należy się go podejmować. Czemu uważam to zadanie za niewdzięczne? Bo ciężko przekonać instytucje oferujące granty badawcze (NPRCz czy NCN) do udzielania subwencji na tego typu edycje (mówiąc wprost, obecnie w ofercie NPRH nie istnieje taki „moduł”, w który zadanie owe można by było wpisać). Jeśli zaś chodzi o wydawnictwa naukowe, które mogłyby być zainteresowane taką edycją, to ciężar ekonomiczny tego rodzaju przedsięwzięć zazwyczaj znacznie przekracza możliwości finansowe instytucji wydawniczych. Żmudność tego typu wysiłku najlepiej przedstawić, opisując przygotowywane wydanie trzech tomów (łącznie ponad 1000 stron oryginału) klasyka anglojęzycznej teorii i historii myśli politycznej Quentina Skinnera.

Dzieło Quentina Skinnera, należącego dzisiaj bez wątpliwości do grona najwybitniejszych badaczy wczesnonowożytnej myśli politycznej, zasługuje na to, by istnieć w polszczyźnie. Wielki dorobek badacza – kilkadziesiąt publikacji naukowych dotyczących zarówno samej historii, jak i refleksji teoretycznej nad badaniami tej dziedziny – w tym już przełożona na język polski praca *Wolność przed liberalizmem* (*Liberty before Liberalism*, 1998)¹ czy wciąż nieistniejąca po polsku fundamentalna rozprawa *Foundations of Modern Political Thought* (1978) – mimo sporej znajomości dzieł brytyjskiego badacza pośród znawców tematyki w naszej ojczyźnie zasługuje na szerszą prezentację. Prace Skinnera stanowią niezwykle istotny punkt odniesienia nie tylko dla refleksji nad europejskim republikanizmem, ale także dla wszelkich rozważań związanych z zagadnieniami metodologii badań historycznych i dlatego tłumaczone są na wszystkie ważniejsze języki na świecie.

Na przełomie XX i XXI wieku, kiedy po raz pierwszy zetknąłem się z *The Foundations of Modern Political Thought*, a następnie z tomami *Visions of Politics*²,

1 Q. Skinner, *Wolność przed liberalizmem*, tłum. A. Czarnecka, Toruń 2013, s. 110.

2 Q. Skinner, *Visions of Politics*, vol. 1: *Regarding Method*, s. 225; vol. 2: *Renaissance virtues*, s. 478; vol. 3: *Hobbes and Civil Science*, s. 404, Cambridge 2002.

powziąłem zamiar przygotowania publikacji którejs z tych ważnych prac w języku polskim. Ostatecznie wybór padł na ten ostatni tytuł. Trylogia ta, już z racji swojej obszerności, ale także z tego powodu, iż w pierwszym tomie mamy w pełni przedstawioną metodę naukową Skinnera, a dwa kolejne stanowią niejako obszerne przykłady zastosowania tej metody w praktyce badawczej, jest najpełniejszą możliwą prezentacją dzieła brytyjskiego uczonego.

Wobec odmowy grantu złożonego w NPRH, dzięki życzliwości ówczesnego dziekana Wydziału Humanistycznego UKSW prof. Tomasza Chachulskiego, złożyłem wnioski na przekład i wydanie pierwszego tomu wielkiej trylogii – *Rozważań o metodzie*. Otrzymane dofinansowanie pozwoliło nam go wydać w roku 2015. Na wydanie pozostałych dwóch tomów musiałem jednak poczekać. W kolejnym naborze wniosków do NPRH zdobyłem grant na przekład i wydanie w języku polskim pozostałych dwóch tomów dzieła. Drugi tom trylogii wyjdzie lada dzień, następny jest przewidziany w 2021.

Wszystkim, którzy zajmują się edycją naukowych tekstów poświęconych wczesnonowożytnej kulturze europejskiej, doskonale znane są zasadnicze trudności związane z tego rodzaju przedsięwzięciem. Niemniej jednak może warto wskazać na pewne problemy, przed którymi jako wydawcy dzieła tego rodzaju stanęliśmy.

TERMINOLOGIA. Użyta przez Skinnera terminologia naukowa w zakresie specjalności, po której się porusza w swoich dziełach, oczywiście zachęcała do sięgania po wypracowany przez polską tradycję naukową zespół pojęć. I tak tom pierwszy obejmuje niebagatelne tematy i terminy związane ze współczesną filozofią języka (Wittgenstein czy Austin), teorią historii czy badaniami nad historią prowadzonymi przez uczonych, takich jak Reinhart Koselleck. Tom drugi poświęcony jest europejskiej, kontynentalnej i brytyjskiej, myśli politycznej od późnego średniowiecza do czasów rewolucji angielskiej lat 40. XVII wieku. Tom trzeci zasadniczo poświęcony jest myśli Thomasa Hobbesa. Niektóre z terminów, szczególnie te związane z historią idei w Wielkiej Brytanii, domagały się – jeśli nie udało się zlokalizować ich odpowiedników w polszczyźnie – nowych polskich tłumaczeń. Mamy nadzieję, że z tego zadania „tłumaczenia” wywiązaliśmy się dobrze. Tym większa nasza pewność w tym zakresie, iż do współpracy dokooptowaliśmy badaczkę specjalizującą się w dyskursie politycznym wczesnonowożytnym (ze specjalnym uwzględnieniem idei republikańskich).

CYTATY. Naszym zadaniem było zlokalizowanie odwołań do literatury przedmiotu w istniejących polskich wydaniach tych dzieł. Warto zaznaczyć, iż Skinner opiera się na dziełach pisanych przez wielu autorów w różnych językach europejskich. Wobec sporej niejednoznaczności odniesień pojawiających się w angielskim poszukiwanie polskich istniejących fragmentów nie było zadaniem łatwym. Udało nam się jednak i te przeszkody pokonać, choć rozwiązywanie niektórych problemów trwało dosyć długo. Skinner dokonuje sam przekładów tekstów źródłowych na użytek swego wywodu, co także nie ułatwiało nam zadania. Bywało, że przekład ów dosyć odbiegał od przekładów polskich, mocno trzymających się oryginału. Wszystkie te kwestie odnotowaliśmy skrętnie w przypisach. W przypadkach, gdzie nie istniał polski przekład źródeł, konfrontowaliśmy oryginał z przekładem Skinnera.

BIBLIOGRAFIA. W bibliografii umieściliśmy wszystkie polskie wydania dzieł, które pojawiają się w oryginalnej bibliografii Skinnerowskiej. Zakładamy bowiem, że bibliografia zawarta w polskiej edycji stanowić może wartość samą w sobie

szczególnie dla tych, którzy będą zamierzali prowadzić swoje badania w tych miejscach, gdzie brytyjski badacz poprzestał jedynie na wskazaniu ewentualnych kierunków dociekań.

STYL. Quentin Skinnera jest swoisty, wyjątkowy. Jak sam o tym wspomina w swoich uwagach do wydania, jego narracji nie można uważać za suchą naukową relację – nie stroni od ironii, kalamburów, nieoczekiwanych zwrotów stylistycznych, a bywa, że od sarkazmu czy nawet złośliwości. Szczególnie to widać w tomie pierwszym, gdzie mamy do czynienia z autoanalizą metodologii badania źródeł. Dokonuje się ona zawsze niejako w dialogu z przyjętą tradycją i obfituje w chwilami dosyć, można powiedzieć, ironiczne czy nawet złośliwe uwagi. Staraliśmy się je oddać, pamiętając jednak, iż dla polskiego czytelnika wszelkie takie – zapewne jasne dla osób zanurzonych w tradycji brytyjskiej – odniesienia czy aluzje nie zawsze są zrozumiałe. Stąd prawdopodobnie dla zwolenników „skinneryzmu” w Polsce nasze działania w „kietznaniu” kontekstowości wypowiedzi badacza mogą się wydawać zbyt daleko idące. Niemniej jednak to zrozumiałość wyводу postawiliśmy na pierwszym miejscu w hierarchii swych zadań jako redaktorów książki. Tak samo ważna dla nas (tu spory wiedliśmy i wiemy z Panią Redaktor wydania) jest klarowność komunikatu przy wszelkich stylistycznych zabiegach językowych autora *Wolności przed liberalizmem*, w których domyślaliśmy się akcentów nieco archaizujących wywód. Staraliśmy się i w tym przypadku zachować równowagę, aby czytelność wyvodu nie została przesłonięta popisami stylistycznymi. Na co sobie może pozwolić brytyjski erudyta, niekoniecznie ujdzie jego polskim tłumaczom, zatem dbaliśmy o umiar w tym względzie. Na marginesie warto dodać też, iż Quentin Skinner bardzo dba o rytm swojej prozy, stąd wszelkie inwersje, używanie wyszukanych i rzadziej stosowanych znaczeń słów itp. Dlatego też nasze zadanie polegało także na zachowaniu owego balansu – pomiędzy „*necessitas, clavos trabales et cuneos manu gestans athena* a druga *poetica, nescio quid blandum spirans*”, że przywołały tu słowa Jana Kochanowskiego³. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż Skinner to Autor, który nie tylko na poziomie odkrywczości swego wyvodu, ale i sposobu jego prezentacji pozostaje kimś wyjątkowym i niepowtarzalnym.

Pozostaje nam liczyć na to, iż dzieło Quentina Skinnera *Wizje polityki* przyjmie się w polskiej tradycji badawczej i wydawać będzie owoce w postaci jeszcze żywszego zainteresowania oryginalną refleksją badacza, który określany bywa mianem twórcy tzw. szkoły z Cambridge – chyba najbardziej wpływowej grupy badaczy w nowożytnych badaniach nad myślą polityczną. Gdyby tak się stało, nasze zadanie uznalibyśmy za wykonane.

Bibliografia

Kochanowski J., *Dzieła polskie*, oprac. J. Krzyżanowski, Warszawa 1980.

Skinner Q., *Visions of Politics*, vol. 1: *Regarding Method*; vol. 2: *Renaissance virtues*; vol. 3: *Hobbes and Civil Science*, Cambridge 2002.

Skinner Q., *Wolność przed liberalizmem*, tłum. A. Czarnecka, Toruń 2013.

³ „Konieczność (Ananke) w ręce spiżowej niosącej haki i kliny a druga poezja tchnąca niewysłowionym czarem”. J. Kochanowski, *List do Stanisława Fogelwедера*, [w:] tenże, *Dzieła polskie*, oprac. J. Krzyżanowski, Warszawa 1980, s. 751–752, 852.

On the translation and editing of Quentin Skinner's works

Abstract

The text presents the ongoing project of editing selected works by Quentin Skinner, one of the most outstanding researchers of early modern political thought. The assumptions and individual stages of the project, as well as translation and editorial problems encountered during its implementation, were discussed.

Keywords: Quentin Skinner, history of political thought, editing, translations.